

На основу члана 13. став 4. Закона о безбедности и здрављу на раду („Службени гласник РС”, број 101/05),

Министар рада, запошљавања и социјалне политике доноси

ПРАВИЛНИК

о начину и поступку процене ризика на радном месту и у радној околини

(„Службени гласник РС”, бр. 72/06, 84/06-исправка, 30/10 и 102/15)
-незванично пречишћен текст-

Садржина правилника

Члан 1

Овим правилником утврђују се начин и поступак процене ризика од настанка повреда на раду или оштећења здравља, односно обољења запосленог на радном месту и у радној околини, као и начин и мере за њихово отклањање, које послодавац уређује актом о процени ризика.

Основ и сврха процене ризика

Члан 2

Процена ризика и мере које послодавац утврди обезбеђују се применом прописа о безбедности и здрављу на раду и других прописа, а примењују се ради отклањања опасности и штетности на радном месту и у радној околини, односно ради отклањања или смањења ризика, у обиму којим се спречава повреда на раду, оштећење здравља или обољење запосленог.

Обухват процене ризика

Члан 3

Процена ризика заснива се на систематском евидентирању и процењивању свих фактора у процесу рада - могућих врста опасности и штетности на радном месту и у радној околини које могу да проузрокују повреду на раду, оштећење здравља или обољење запосленог.

Проценом ризика сагледавају се организација рада, радни процеси, средства за рад, сировине и материјали који се користе у технолошким и радним процесима, средства и опрема за личну заштиту на раду, као и други елементи који могу да изазову ризик од повреда на раду, оштећења здравља или обољења запосленог.

Процена ризика обухвата:

- 1) опште податке о послодавцу;
- 2) опис технолошког и радног процеса, опис средстава за рад, и њихово груписање и опис средстава и опреме за личну заштиту на раду;
- 3) снимање организације рада;
- 4) препознавање и утврђивање опасности и штетности на радном месту и у радној околини;
- 5) процењивање ризика у односу на опасности и штетности;
- 6) утврђивање начина и мера за отклањање, смањење или спречавање ризика;
- 7) закључак;
- 8) измене и допуне акта о процени ризика.

Општи подаци о послодавцу

Члан 4

Општи подаци о послодавцу садрже:

- 1) пословно име (назив), седиште, односно адресу послодавца;
- 2) делатност послодавца;
- 3) податке о лицима која врше процену ризика и лицима која учествују у процењивању ризика (име, презиме, стручна спрема и др.).

Опис технолошког и радног процеса, опис средстава за рад (и њихово груписање) и средстава и опреме за личну заштиту на раду

Члан 5

Опис технолошког и радног процеса, опис средстава за рад која се користе у тим процесима (и њихово груписање) и опис средстава и опреме за личну заштиту на раду врши се на начин погодан за прикупљање и процењивање потребних информација о тим процесима и средствима према постојећем стању.

Описом се обухватају:

- 1) објекти који се користе као радни и помоћни простор, укључујући и објекте на отвореном простору, са свим припадајућим инсталацијама;
- 2) опрема за рад (машине, уређаји, постројења, инсталације, алат и сл.) која се користи у процесу рада и врши се њихово груписање;
- 3) конструкције и објекти за колективну безбедност и здравље на раду (заштита на прелазима, пролазима и прилазима, заклони од топлотних и других зрачења, заштита од удара електричне струје, општа вентилација и климатизација и сл.), опис њихове намене и начина коришћења;
- 4) помоћне конструкције и објекти, као и конструкције и објекти који се привремено користе за рад и кретање запослених (скела, радна платформа, тунелска подграда, конструкција за спречавање одрона земље при копању дубоких ровова и сл.);
- 5) друга средства за рад која се користе у процесу рада или су на било који начин повезана са процесом рада, њихова намена и начин коришћења;
- 6) средства и опрема за личну заштиту на раду;
- 7) сировине и материјали који се користе;
- 8) други потребни елементи.

Снимање организације рада

Члан 6

Снимање организације рада обухвата увид у акт послодавца којим се уређује његово унутрашње уређење, односно организација и систематизација радних места за обављање послова из делатности послодавца и другу документацију послодавца која се односи на организацију рада, као и непосредну проверу прописане, односно утврђене организације рада и фактичког стања организације рада код послодавца.

Снимак организације рада послодавца садржи послове, називе и локацију радних места где се обављају послови, услове за заснивање радног односа и број запослених на тим радним местима, од тога број жена, мушкараца, млађих од 18 година, инвалида, радно време и време проведено на одређеним пословима, одступања прописане, односно утврђене организације рада од фактичког стања организације рада код послодавца и др.

Препознавање и утврђивање опасности и штетности на радном месту и у радној околини

Члан 7

Преознавање и утврђивање опасности и штетности на радном месту и у радној околини врши се на основу података који се прикупљају из документације којом располаже послодавац, посматрањем и праћењем процеса рада на радном месту, прибављањем потребних информација од запослених и информација из других извора и разврставањем у врсте прикупљених података, односно могућих опасности и штетности на које ти подаци указују.

При утврђивању података о опасностима и штетностима на радном месту и у радној околини полази се од постојећег стања безбедности и здравља на раду (важећи стручни налази о извршеним прегледима и **провери опреме за рад**, као и о извршеним испитивањима услова радне околине, извештаји о претходним и периодичним лекарским прегледима запослених, подаци о повредама на раду, професионалним болестима и обољењима у вези са радом, средствима и опремом за личну заштиту на раду, анализа предузетих мера ради спречавања повреда на раду, професионалних болести и обољења у вези са радом, инспекцијски налази о извршеном надзору, упутства за безбедан рад, прописана документација за употребу и одржавање, односно паковање, транспорт, коришћење, складиштење, уништавање и др.).

Опасности и штетности групишу се у зависности од њихове врсте и природе.

Члан 8

Опасности се групишу у:

1) механичке опасности, које се појављују коришћењем опреме за рад, као што су:

- (1) недовољна безбедност због ротирајућих или покретних делова,
- (2) слободно кретање делова или материјала који могу нанети повреду запосленом,
- (3) унутрашњи транспорт и кретање радних машина или возила, као и померања одређене опреме за рад,
- (4) коришћење опасних средстава за рад, која могу произвести експлозије или пожар,
- (5) немогућност или ограниченост правовременог уклањања са места рада, изложеност затварању, механичком удару, поклапању, и сл.,
- (6) други фактори који могу да се појаве као механички извори опасности;

2) опасности које се појављују у вези са карактеристикама радног места, као што су:

- (1) опасне површине (подови и све врсте газашта, површине са којима запослени долази у додир, а које имају оштре ивице - рубове, шилке, грубе површине, избочене делове, и сл.),
- (2) рад на висини или у дубини, у смислу прописа о безбедности и здрављу на раду,

- (3) рад у скученом, ограниченем или опасном простору (између два или више фиксираних делова, између покретних делова или возила, рад у затвореном простору који је недовољно осветљен или проветраван, и сл.),
 - (4) могућност клизања или спотицања (мокре или клизаве површине),
 - (5) физичка нестабилност радног места,
 - (6) могуће последице или сметње услед обавезне употребе средстава или опреме за личну заштиту на раду,
 - (7) утицаји услед обављања процеса рада коришћењем неодговарајућих или неприлагођених метода рада,
 - (8) друге опасности које се могу појавити у вези са карактеристикама радног места и начином рада (коришћење средстава и опреме за личну заштиту на раду која оптерећују запосленог, и сл.);
- 3) опасности које се појављују коришћењем електричне енергије, као што су:
- (1) опасност од директног додира са деловима електричне инсталације и опреме под напоном,
 - (2) опасност од индиректног додира,
 - (3) опасност од топлотног дејства које развијају електрична опрема и инсталације (прегревање, пожар, експлозија, електрични лук или варничење, и др.),
 - (4) опасности услед удара грома и последица атмосферског пражњења,
 - (5) опасност од штетног утицаја електростатичког наелектрисања,
 - (6) друге опасности које се могу појавити у вези са коришћењем електричне енергије.

Члан 9

Штетности се групишу у:

- 1) штетности које настају или се појављују у процесу рада, као што су:
 - (1) хемијске штетности, прашина и димови (удисање, гушење, уношење у организам, продор у тело кроз кожу, опекотине, тровање, и сл.),
 - (2) физичке штетности (бука и вибрације),
 - (3) биолошке штетности (инфекције, излагање микроорганизмима и алергентима),
 - (4) штетни утицаји микроклиме (висока или ниска температура, влажност и брзина струјања ваздуха),
 - (5) неодговарајућа - недовољна осветљеност,

- (6) штетни утицаји зрачења (топлотног, јонизујућег или нејонизујућег, ласерског, ултразвучног),
 - (7) штетни климатски утицаји (рад на отвореном),
 - (8) штетности које настају коришћењем опасних материја у производњи, транспорту, паковању, складиштењу или уништавању,
 - (9) друге штетности које се појављују у радном процесу, а које могу да буду узрок повреде на раду запосленог, професионалног обољења или обољења у вези са радом;
- 2) штетности које проистичу из психичких и психофизиолошких напора који се узрочно везују за радно место и послове које запослени обавља, као што су:
 - (1) напори или телесна напрезања (ручно преношење терета, гурање или вучење терета, разне дуготрајне повећане телесне активности и сл.),
 - (2) нефизиолошки положај тела (дуготрајно стајање, седење, чучање, клечање и сл.),
 - (3) напори при обављању одређених послова који проузрокују психолошка оптерећења (стрес, монотонија и сл.),
 - (4) одговорност у примању и преношењу информација, коришћење одговарајућег знања и способности, одговорност у правилима понашања, одговорност за брзе измене радних процедура, интензитет у раду, просторна условљеност радног места, конфликтне ситуације, рад са странкама и новцем, недовољна мотивација за рад, одговорност у руковођењу, и сл.;
 - 3) штетности везане за организацију рада, као што су: рад дужи од пуног радног времена (прековремени рад), рад у сменама, скраћено радно време, рад ноћу, приправност за случај интервенција, и сл.;
 - 4) остале штетности које се појављују на радним местима, као што су:
 - (1) штетности које проузрокују друга лица (насиље према лицима која раде на шалтерима, лица на обезбеђењу, и сл.),
 - (2) рад са животињама,
 - (3) рад у атмосфери са високим или ниским притиском,
 - (4) рад у близини воде или испод површине воде.

Процењивање ризика у односу на опасности и штетности

Члан 10

Процена ризика заснива се на анализи вероватноће настанка и тежине могуће повреде на раду, оштећења здравља или обољења запосленог у вези са радом проузрокованих на радном месту и у радној околини.

На основу прикупљених података и препознатих, односно утврђених опасности и штетности и утврђене листе опасности и штетности у радној околини на сваком радном месту, избором и применом одговарајућих метода врши се процењивање ризика -вероватноће настанка и тежине повреда на раду, оштећења здравља или обољења запосленог.

Процењивање ризика врши се за сваку препознату, односно утврђену опасност или штетност, упоређивањем са дозвољеним вредностима прописаним одговарајућим прописима у области безбедности и здравља на раду, техничким прописима, стандардима и препорукама.

Вероватноћа настанка повреде на раду, оштећења здравља или обољења запосленог у вези са радом, проузрокованих опасностима и штетностима на радном месту и у радној околини, процењује се на основу претходне анализе која узима у обзир учесталост и трајање изложености запослених опасностима и штетностима, вероватноћу настанка опасног догађаја и техничке или друге могућности за њихово избегавање, односно ограничење.

Тежина могуће повреде на раду, оштећења здравља или обољења запосленог процењује се на основу претходне анализе која узима у обзир предвидиву врсту повреде (смртна, тешка, колективна или лака повреда на раду) која се може очекивати.

Ако се утврди да на радном месту и поред потпуно примењених мера у области безбедности и здравља на раду и других мера, постоје опасности и штетности, које према налазу процењивача ризика могу да изазову повреду или угрозе здравље запосленог, сматра се да је такво место са повећаним ризиком, што се утврђује актом о процени ризика.

Утврђивање начина и мера за отклањање, смањење или спречавање ризика

Члан 11

На основу процењених ризика на радном месту и у радној околини, послодавац утврђује начин и мере за њихово спречавање, отклањање или смањење на најмању могућу меру.

Ако су процењени ризици такве природе да живот и здравље запослених нису теже угрожени, а за чије отклањање су потребна већа инвестициона улагања, актом о процени ризика могу се утврдити мере и рокови за њихово спровођење којима се у потпуности отклањају ризици или којима се они смањују на најмању могућу меру.

О спровођењу мера за отклањање, смањење или спречавање ризика стара се послодавац непосредно или преко лица одређеног за безбедност и здравље на раду или другог лица одређеног актом о процени ризика.

Члан 12

Мере за спречавање, отклањање или смањење ризика послодавац утврђује полазећи од процењеног ризика, утврђеног приоритета и поштујући принципе превенције, у складу са прописима о безбедности и здрављу на раду, техничким прописима, стандардима или опште признатим мерама.

Мере које се утврђују за спречавање, отклањање или смањење ризика јесу:

1) одржавање средстава за рад у исправном стању и вршење прегледа и провере опреме за рад;

2) обезбеђивање прописаних услова за безбедан и здрав рад у радној околини;

3) оспособљавање запослених за безбедан и здрав рад;

4) обезбеђивање средстава и опреме за личну заштиту на раду и њихово одржавање у исправном стању;

5) упућивање запослених на претходне и периодичне лекарске прегледе у складу са оценом службе медицине рада, и др.

Члан 13

На основу оцене службе медицине рада, послодавац актом о процени ризика утврђује посебне здравствене услове које морају испуњавати запослени на радном месту са повећаним ризиком .

Закључак

Члан 14

По спроведеном поступку снимања организације рада, препознавања и утврђивања опасности и штетности, процењивања ризика у односу на опасности и штетности и утврђивања начина и мера за отклањање, смањење или спречавање ризика, у складу са овим правилником, послодавац доноси закључак.

Закључак садржи:

1) сва радна места на којима је извршена процена ризика;

2) радна места која су утврђена као радна места са повећаним ризиком;

3) приоритете у отклањању ризика;

4) изјаву послодавца којом се обавезује да ће применити све утврђене мере за безбедан и здрав рад на радним местима и у радној околини у складу са актом о процени ризика.

Измене и допуне акта о процени ризика

Члан 15

Акт о процени ризика на радном месту и у радној околини подлеже потпуној измени и допуни након сваке колективне повреде на раду са смртним последицама, која се догоди на радном месту и у радној околини послодавца.

Акт о процени ризика на радном месту и у радној околини подлеже делимичним изменама и допунама (у делу који се односи на одређено радно место и с њим повезана радна места), и то:

- 1) у случају смртне повреде на раду и тешке повреде на раду;
- 2) у случају појаве сваке нове опасности или штетности, односно промене нивоа ризика у процесу рада;
- 3) када мере које се утврде за спречавање, отклањање или смањење ризика нису одговарајуће или не одговарају процењеном стању;
- 4) када је процена заснована на подацима који нису ажурни;
- 5) када постоје могућности и начини за унапређење, односно допуну процењених ризика.

Члан 16

Акт о процени ризика на радном месту и у радној околини подлеже потпуној или делимичној измени или допуни и на основу **утврђене испуњености услова из члана 15. овог правилника** и наложене мере инспектора рада.

Покретање поступка процене ризика

Члан 17

Поступак процене ризика покреће послодавац доношењем одлуке о покретању поступка процене ризика.

Одређивање лица одговорних за спровођење процене ризика

Члан 18

Послодавац одлуком о покретању поступка процене ризика одређује једно или више лица одговорних за спровођење поступка процене ризика у складу са овим правилником (у даљем тексту: стручно лице).

Стручно лице може да буде послодавац, запослени код послодавца или запослени код правног лица или предузетника са лиценцом за обављање послова безбедности и здравља на раду, уколико има положен стручни испит о практичној оспособљености за обављање послова безбедности и здравља на раду.

Послодавац који је одређен да буде стручно лице није дужан да има положен одговарајући стручни испит уколико послове безбедности и здравља на раду може да обавља сам без положеног одговарајућег стручног испита.

Послодавац, у случају када за вршење процене ризика ангажује правно лице или предузетника са лиценцом за обављање послова безбедности и здравља на раду, на основу уговора о ангажовању правног лица или предузетника одређује једно или више стручних лица из реда запослених код ангажованог правног лица или предузетника.

План спровођења поступка процене ризика

Члан 19

Стручно лице саставља план спровођења поступка процене ризика који одобрава послодавац, а који садржи:

- 1) правни основ за процену ризика (прописи у области безбедности и здравља на раду, национални и међународни стандарди, и др.);
- 2) организацију и координацију спровођења, измена и допуна поступка процене ризика;
- 3) списак правних и физичких лица компетентних за процењивање ризика (у даљем тексту: процењивачи ризика);
- 4) методе за вршење процене ризика;
- 5) фазе и рокове за процену ризика;
- 6) начин прикупљања документације потребне за процену ризика (упутства за безбедан рад, упутства за одржавање, стручни налази о прегледима и **провери опреме** за рад, испитивања услова радне околине и др.);
- 7) информисање процењивача ризика;
- 8) координацију између процењивача ризика;

- 9) начин прибављања информација за процену ризика од запослених;
- 10) консултације са представницима запослених и информисање представника запослених о резултатима процене ризика и предузетим мерама;
- 11) друге радње потребне за спровођење, измене и допуне поступка процене ризика.

Ако послодавац ангажује правно лице, односно предузетника за обављање послова процене ризика, ангажовано правно лице, односно предузетник, уз план спровођења поступка процене ризика прилаже фотокопију лиценце за обављање послова безбедности и здравља на раду.

План спровођења поступка процене ризика јесте саставни део документације о процени ризика.

Провера ефикасности примене акта о процени ризика

Члан 20

Провера ефикасности примене акта о процени ризика врши се непрекидно, тако што се проверава ефикасност спроведених мера и процењује успешност њиховог спровођења у погледу отклањања и смањења ризика.

Проверу ефикасности примене акта о процени ризика врши лице одређено за безбедност и здравље на раду код послодавца.

Ако у поступку провере ефикасности примене акта о процени ризика лице за безбедност и здравље на раду уочи њихову неефикасност, предлаже корекцију тих мера.

Поступак спровођења корективних мера врши се изменама и допунама акта о процени ризика.

Прелазна и завршна одредба

Члан 21

Послодавац је дужан да акт о процени ризика, усклађен са одредбама овог правилника, донесе у року од годину дана од дана ступања на снагу овог правилника, у складу са законом.

До доношења акта о процени ризика према одредбама овог правилника, мере безбедности и здравља на раду које се спроводе ради спречавања повреда на раду, професионалних обољења и болести у вези са радом спроводе се сагласно одредбама

општег акта или уговора о раду којим се код послодавца уређују права, обавезе и одговорности из области безбедности и здравља на раду.

Члан 22

Овај правилник ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у "Службеном гласнику Републике Србије".

Број 110-00-00659/2006-20

У Београду, 15. августа 2006. године

Министар,

Слободан Лаловић, с.р.